

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DIGITÁLNÍ UČEBNÍ MATERIÁL

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0969
Název školy	Gymnázium Česká a Olympijských nadějí, České Budějovice, Česká 64
Název materiálu	VY_32_INOVACE_ZSV_1_4_ZIK_13_EVROPSKY_HOLOCAUST
Autor	Mgr. Martin Zikmunda
Tematický okruh	Antisemitismus a holocaust
Ročník	1. – 4.
Datum tvorby	26.01.2014
Anotace	Evropský holocaust
Metodický pokyn	Pracovní list je určen jako výuková pomůcka se zaměřením na mezipředmětové vztahy předmětů dějepis, základy společenských věd, zeměpis i jako materiál k samostudiu. Možnosti využití: promítání, práce jednotlivců nebo dvojic u PC, vtištění pracovního listu.
Pokud není uvedeno jinak, použitý materiál je z vlastních zdrojů autora.	

Pracovní list

Evropský holocaust

Využitelné pomůcky:

Atlas světa, Slovník cizích slov, internetové zdroje

Seznam citací:

¹ AUTOR NEUVEDEN. Holocaust [online]. [cit. 26.1.2014]. Dostupný na WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Holocaust>

² AUTOR NEUVEDEN. *Holokaust* [online]. [cit. 26.1.2014]. Dostupný na WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Holokaust>

³ AUTOR NEUVEDEN. File:WW2 Holocaust Europe map-fr.svg [online]. [cit. 25.1.2014].
Dostupný na WWW:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:WW2_Holocaust_Europe_map-fr.svg

⁴ Obrázek zpracován pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

⁵ Obrázky zpracovány pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

⁶ Obrázky zpracovány pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

⁷ AUTOR NEUVEDEN. *Výběr* [online]. [cit. 26.1.2014]. Dostupný na WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Selekce>

Výchozí text

Evropský holocaust¹

Nejčastější příčiny smrti

Oběti z řad Židů mohly být zabity při pogromech, popřípadě byli povražděni polovojenskými a protizidovskými komandami. Se zrodem *Konečného řešení židovské otázky* byli Židé (spolu s ostatními skupinami, ale tvořící největší část) koncentrováni v ghettech, koncentračních táborech a nakonec posíláni do vyhlazovacích táborů na území dobytém Třetí říší. Ty představovaly nejhrůznější prostředek holocaustu – „továrny na smrt“, mající za účel co nejefektivněji zabít a likvidovat mrtvá těla lidí dopravovaných za jejich zdi. Nezanedbatelná část těch, kdo do nich byli posláni, zahynula již při transportu za nelidských podmínek (namačkání v dobytých vagónech, přepravování často i několik dní, bez jídla a vody).

Po příjezdu do tábora následovala (zejména od léta 1942, kdy byla ve většině vyhlazovacích táborů vybudována krematoria) vstupní selekce, při kterých táborový lékař vybíral část nejzdatnějších vězňů, kteří byli určeni pro práci (buď v pomocných táborech nebo přímo v širším komplexu tábora) nebo pro další budování tábora, stavbu nových budov apod. Lidé, kteří vstupní selekcí neprošli, čekali likvidace. Například podle svědectví Rudolfa Vrby, který utekl z Auschwitz-Birkenau, se v letech 1942-1944 počet lidí, kteří neprošli v tomto táboře vstupní selekcí, pohyboval typicky a zhruba okolo 75 až 90 %, s tím, že některé transporty byly zlikvidovány stoprocentně. Ty, kteří prošli vstupní selekcí, čekali každodenní tvrdá práce v drsných podmínkách a v každém počasí, a za ni malé přiděly velmi nekvalitního jídla, které zcela nedostačovalo jejich energetickému příjmu. Přeživší z těchto táborů se shodují na tom, že vedoucí z podniků, ve kterých vězni pracovali, si mohli dovolit je pracovním přetěžovat nad mez trvalé udržitelnosti kvality práce, aniž by se museli bát o přísun nové pracovní síly – z tohoto úhlu pohledu se jednalo o nahodilou, avšak záměrnou, pomalou smrt v důsledku kombinace podvýživy a vyčerpání. Selekcce lidí určených pro likvidaci probíhaly nejenom při vstupu do vyhlazovacích táborů, ale i pro jejich obyvatele, a to tak, aby byl korigován počet vězňů mezi jejich zdi, zvyšovaný o pravidelně příjezdící transporty.

Ti, kteří pracovali nejdéle a na jejichž zdraví se nesnesitelné pracovní podmínky a nedostačující výživa podepsaly nejvíce, zeslábli natolik, že v některé z těchto selekcí byli shledáni neschopnými další práce a následně zlikvidováni; jejich zesláblý organismus též mohla skolit (běžně nesmrtelná) nemoc či infekce ze zranění (popř. kombinace více těchto faktorů), taktéž podchlazení vlivem sychravého a chladného počasí (baráky v táborech nebyly nijak vyhřívány), případně mohli nalézt smrt přímo při práci, když již nebyli schopni plnit kvóty. V několika případech navíc v táborech vypukly epidemie smrtelných nemocí – pravděpodobně nejzávažnější byla epidemie tyfu v Osvětimi-Březince, která trvala od července do září 1942, vyžádala si odhadem 15–20 tisíc životů a kvůli které byly selekce dočasně zastaveny. Časté byly též zaživací potíže a „zdánlivě nevyléčitelné choroby nohou - otékaly do takové míry, že lidé nemohli chodit“. V jiných případech mohli být obyvatelé vyhlazovacích táborů zabiti svými spoluvězni (zejména těch z řad kriminálních zločinců nebo kápů; občas i bez zřejmého důvodu) nebo za drobný prohřešek jako např. nesundání čepice při setkání s esesmanem apod.

Řádově stovky možná několik málo tisíc nedobrovolných obyvatel koncentračních a vyhlazovacích táborů se v průběhu svého věznění pokusilo o útek a bylo během něj zastřeleno nebo oběšeno před zraky ostatních po jejich dopadení; neznámý, možná stejný počet vězňů nevydržel utrpení po stránce psychické a zvolil dobrovolný odchod ze života (například vběhnutí do elektrického oplocení). Několik desítek vězňů se stalo oběťmi pokusů na lidech, které ve vybraných táborech probíhaly.

¹ AUTOR NEUVEDEN. Holocaust [online]. [cit. 26.1.2014]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Holocaust>

1. Na mapě Evropský holokaust (viz níže) chybí tzv. legenda (vysvětlivky) užití barev, symbolů, popisků. Tvým úkolem bude definovat významy užitých grafických prostředků, které jsou umístěny hned za mapou.

- a) Vysvětli užití barev odlišujících jednotlivé státy uvedené v mapě.
 - a. Proč autor mapy použil pro určitou skupinu států stejnou, nebo podobnou barvu.
 - b. Co lze na základě barevného odlišení států z mapy vyčíst?
 - c. Proč jsou některé barvy v legendě uvedeny vedle sebe?
- b) Vysvětli užití symbolů.
 - a. Co lze na základě užitých symbolů z mapy vyčíst?
 - b. Proč jsou barevně odlišeny symboly lebek (červená / černá)?
 - c. Co označuje židovská hvězda? Jaká je souvislost mezi židovskou hvězdou a červenou lebkou?
- c) Vysvětli užití popisků.
 - a. Proč jsou některé názvy států, státních útvarů, barevně odlišeny?
 - b. V jakých jazycích jsou pojmenována jednotlivá místa na mapě.
 - c. Které tehdejší samostatné evropské státy se na mapu „nevešly“, nejsou znázorněny?

2. Vysvětli význam slova selekce. Použij k vypracování úkolu internetové zdroje nebo slovník cizích slov. V jakých oborech lidské činnosti lze toto slovo užívat? Co znamená selekce vzhledem k výchozímu textu?

3. Jaké byly další důvody úmrtí vězňů v koncentračních a vyhlazovacích táborech kromě prvotních selekcí? Použij výchozí text.

4. Která tvrzení vzhledem k výchozímu textu jsou správná? Více jak jedna možnost je správná.

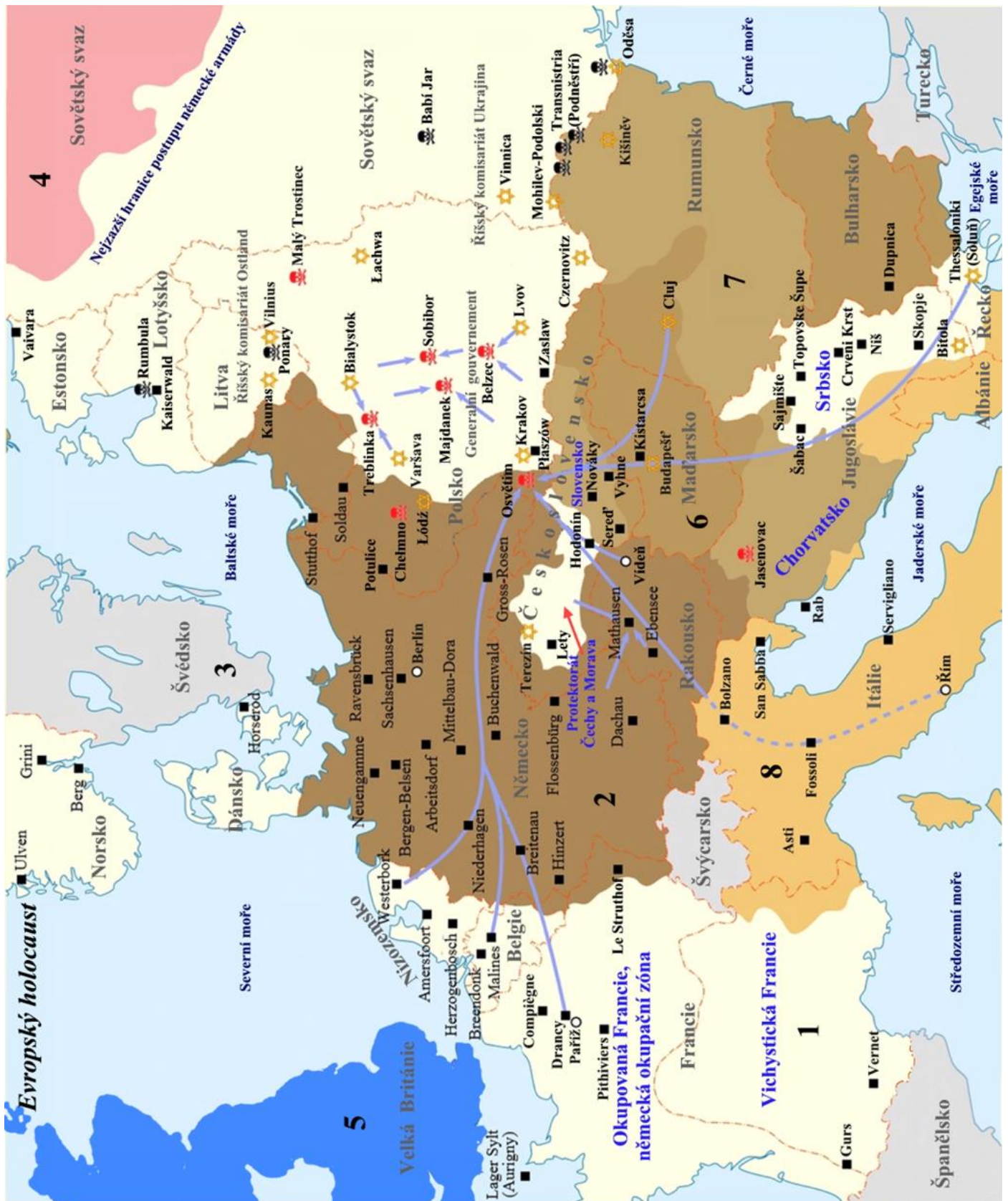
- a) Z koncentračního a vyhlazovacího tábora Osvětim se nepodařilo nikomu uprchnout.
- b) V některých případech po příjezdu transportu neprobíhala žádná selekce.
- c) Podle svědectví Rudolfa Vrby bylo vždy zlikvidováno více jak 70% transportu.
- d) Auschwitz-Birkenau a Osvětim-Březinka jsou dva různé koncentrační tábory.
- e) Epidemie tyfu a dalších smrtelných nemocí byly v koncentračních a vyhlazovacích táborech spíše výjimkou.
- f) Zaživací potíže byly důvodem úmrtí vězňů.

5. Která tvrzení vzhledem k následující tabulce² o počtu obětí holocaustu jsou správná. Více jak jedna možnost je správná.

Oběti	Počet mrtvých
Zidé	5,9 milionů
Sovětské váleční zajatci	2–3 miliony
Poláci	1,8 – 2 miliony
Romové	220,000–1,500,000
Lidé se sníženou schopností	200,000–250,000
Svobodní zednáři	80,000–200,000
Homosexuálové	5,000–15,000
Svědci Jehovovi	2,500–5,000

² AUTOR NEUVEDEN. *Holokaust* [online]. [cit. 26.1.2014]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Holokaust>

- a) Obětí z řad Svědků Jehovových je nejméně.
- b) Sovětští váleční zajatci tvoří z celkového počtu vzhledem k tabulce cca polovinu všech obětí.
- c) Romská populace Evropy měla před 2. sv. v. více jak 1400000 jedinců.
- d) Židovských obětí vzhledem k tabulce je až čtyři krát více než obětí z řad sovětských válečných zajatců.
- e) Poláci mají vzhledem k tabulce 4. největší počet obětí holocaustu.

Mapa Evropský holocaust³ – upravená mapa⁴

³ AUTOR NEUVEDEN. File:WW2 Holocaust Europe map-fr.svg [online]. [cit. 25.1.2014]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:WW2_Holocaust_Europe_map-fr.svg

⁴ Obrázek zpracován pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

Legenda – vysvětlivky k mapě Evropský holocaust

Barvy		Symboly	Popisky
1		1 	1 Švédsko
2		2 	2 Srbsko
3		3 	3 Łachwa
4		4 	
5		5 	
6		6 	
7		7 	
8			

Vytvořené obrázky⁵

⁵ Obrázky zpracovány pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

Řešení

1. Na mapě Evropský holokaust (viz níže) chybí tzv. legenda (vysvětlivky) užití barev, symbolů, popisků. Tvým úkolem bude definovat významy užitých grafických prostředků, které jsou umístěny hned za mapou.

a) Vysvětli užití barev odlišujících jednotlivé státy uvedené v mapě.

a. Proč autor mapy použil pro určitou skupinu států stejnou, nebo podobnou barvu.

i. V případě spojenců nacistického Německa a Německa samotného použil autor různé odstíny hnědé, aby zdůraznil jejich spojení a zároveň znázornil jejich územní rozsah.

b. Co lze na základě barevného odlišení států z mapy vyčíst?

i. Lze vyčíst např. územní rozsah jednotlivých států, nebo jejich rozpad a přičlenění části jejich území k jinému státu, nebo rozsah okupovaných území jednotlivých států apod.

c. Proč jsou některé barvy v legendě uvedeny vedle sebe?

i. Uvedení vedle sebe odkazuje na jejich vzájemné spojenecké vazby v rámci hitlerovské nebo protihitlerovské koalice.

b) Vysvětli užití symbolů.

a. Co lze na základě užitých symbolů z mapy vyčíst?

i. Lze vyčíst např. hustotu jednotlivých koncentračních, vyhlazovacích táborů, ghett; lokaci vyhlazovacích táborů většinou východně od nacistického Německa; trasy přesunu židovského obyvatelstva do koncentračních nebo vyhlazovacích táborů apod.

b. Proč jsou barevně odlišeny symboly lebek (červená / černá)?

i. Červená lebka označuje vyhlazovací tábory, černá lebka označuje masakry židovského obyvatelstva velkého rozsahu mimo vyhlazovací tábory.

c. Co označuje židovská hvězda? Jaká je souvislost mezi židovskou hvězdou a červenou lebkou?

i. Židovská hvězda označuje ghetto. Souvislost s červenou lebkou naznačuje deportaci Židů z ghett do vyhlazovacích táborů.

c) Vysvětli užití popisků.

a. Proč jsou některé názvy států, státních útvarů, barevně odlišeny?

i. Šedou barvou jsou označena území států před nebo v průběhu 2. sv. v. Modrá barva označuje vznik nových územních celků v důsledku 2. sv. v. z původně jiných států – např. rozpadem (Československo na Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát; Jugoslávie na Chorvatsko a Srbsko; Francie na okupační zónu a Vichystický stát).

b. V jakých jazycích jsou pojmenována jednotlivá místa na mapě.

i. Většinou jsou místní jména užitá v originální podobě místně příslušné tehdy konkrétního státu a jeho úřednímu jazyku. V některých případech je užit český název (Osvětim, Řím, ...). Azbuka je přetranskribována do latinky (Babi Jar, Dupnica, ...).

c. Které tehdejší samostatné evropské státy se na mapu „nevešly“, nejsou znázorněny?

i. Jedná se o *Finsko* – původně spojencem nacistického Německa později (září 1944 – duben 1945) jeho protivník; *Irsko* – neutrální stát a *Island* – původně neutrální stát, který v r. 1940 obsadili Britové a v r. 1941 převzaly jeho „ochranu“ tehdy zatím neutrální USA, které zde vybudovaly během 2. sv. v. leteckou základnu a radarovou stanici; *Portudalsko* – neutrální stát; *Malta* a *Kypr* byly v době 2. sv. v. britskými korunními koloniemi – nebyly samostatnými státy.

1 Země, území okupované nacistickým Německem.

2 Území nacistického Německa, tzv. Třetí říše.

3 Neutrální státy

4 5 Spojenci tzv. protihitlerovské, protinacistické, koalice.

6 7 Spojenci nacistického Německa.

8 Největší územní rozsah Itálie, spojenec nacistického Německa.

1 Koncentrační tábory.

2 Transitní města.

3 Hlavní směry židovských deportací.

4 Židovská ghetta.

5 Vyhlazovací tábory.

6 Masakry židovského obyvatelstva velkého rozsahu.

7 Hranice států před 2. sv. v.

1 Švédsko Název státu před 2. sv. v.

2 Srbsko Název státního útvaru vzniklého v průběhu 2. sv. v.

3 Łachwa Název města, ghetta, koncentračního nebo vyhlazovacího tábora.

Vytvořené obrázky⁶

⁶ Obrázky zpracovány pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

2. Vysvětlí význam slova selekce. Použij k vypracování úkolu internetové zdroje nebo slovník cizích slov. V jakých oborech lidské činnosti lze toto slovo užívat? Co znamená selekce vzhledem k výchozímu textu?

Selekce⁷

Slovo **výběr** nebo selekce se používá v různých oborech a speciálních významech. V evoluční biologii: přirozený výběr, přírodní výběr, pohlavní výběr, rodičovský výběr, umělý výběr. Ve společenských vědách: casting – výběr herců, výběrové řízení.

Vzhledem k výchozímu textu slovo selekce znamená výběr fyzicky nejzdatnějších Židů, případně těch Židů, kteří mohli být využiti vzhledem ke své profesi, při příjezdu transportů do koncentračního nebo vyhlazovacího tábora. Nejedná se o přirozený výběr ve smyslu biologickém, ale o záměrný výběr organizovaný určenou autoritou bez ohledu na ostatní lidské kvality selektovaných. Ti, kteří tzv. selekcí neprošli, byli fakticky odsouzeni k smrti většinou v plynových komorách.

Selekce lidí určených pro likvidaci probíhaly nejenom při vstupu do vyhlazovacích táborů, ale i pro jejich obyvatele, a to tak, aby byl korigován počet vězňů mezi jejich zdi, zvyšovaný o pravidelně přijíždějící transporty.

Selekce tak zohledňovala pouze dostatečnou fyzickou sílu, kterou bylo možné využít pro chod koncentračního nebo vyhlazovacího tábora.

3. Jaké byly další důvody úmrtí vězňů v koncentračních a vyhlazovacích táborech kromě prvotních selekcí? Použij výchozí text.

Některé důvody úmrtí:

- nesnesitelné pracovní podmínky,
- nedostačující výživa,
- v důsledku toho snížená imunita proti běžným nesmrtelným chorobám a infekcím,
- podchlazení vlivem sychravého a chladného počasí,
- smrt přímo při práci – z vysílení, vraždou dozorce,
- epidemie smrtelných nemocí – např. tyfus,
- smrt způsobená spoluvězněm – většinou kápeň, určeným dozorcem, apod.,
- potrestaný útek – veřejná poprava,
- sebevražda,
- smrt způsobená lékařskými pokusy na lidech, ...

4. Která tvrzení vzhledem k výchozímu textu jsou správná? Více jak jedna možnost je správná.

- a) ~~Z koncentračního a vyhlazovacího tábora Osvětim se nepodařilo nikomu uprchnout.~~
- b) **V některých případech po příjezdu transportu neprobíhala žádná selekce.** (správně)
- c) **Podle svědectví Rudolfa Vrby bylo vždy zlikvidováno více jak 70% transportu.** (správně)
- d) ~~Auschwitz Birkenau a Osvětim Březinka jsou dva různé koncentrační tábory.~~
- e) ~~Epidemie tyfu a dalších smrtelných nemocí byly v koncentračních a vyhlazovacích táborech spíše výjimkou.~~
- f) **Zaživací potíže byly důvodem úmrtí vězňů.** (správně)

⁷ AUTOR NEUVEDEN. *Výběr* [online]. [cit. 26.1.2014]. Dostupný na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Selekce>

5. Která tvrzení vzhledem k následující tabulce² o počtu obětí holocaustu jsou správná. Více jak jedna možnost je správná.

Oběti	Počet mrtvých
Židé	5,9 milionů
Sovětské válečné zajatci	2–3 miliony
Poláci	1,8 – 2 miliony
Romové	220,000–1,500,000
Lidé se sníženou schopností	200,000–250,000
Svobodní zednáři	80,000–200,000
Homosexuálové	5,000–15,000
Svědci Jehovovi	2,500–5,000

- a) Obětí z řad Svědků Jehovových je nejméně. (správně)
- b) ~~Sovětské válečné zajatci tvoří z celkového počtu vzhledem k tabulce cca polovinu všech obětí.~~
- c) Romská populace Evropy měla před 2. sv. v. více jak 1400000 jedinců. (správně)
- d) ~~Židovských obětí vzhledem k tabulce je až čtyři krát více než obětí z řad sovětských válečných zajatců.~~
- e) ~~Poláci mají vzhledem k tabulce 4. největší počet obětí holocaustu.~~